

tat de fets; no cal dir que en aqueix collectiu es perdria després sovint tal noció i es pogué referir també a una malifeta única.

I és allora per aquí que arribem a una explicació fonètica de la *-i-* de la forma actual *malifeta* (que no veig registrada abans de Belv., ací com a variant de *malafeta*): car la preferència per una denominació plural es repetí més tard, i des de molt antic apareix la combinació *malesfe(y)tes*: «--- yo per aver tan ab lo Comte d'Urgel --- auré a ésser en *malesfeytes* dels vostres hòmens», a. 1259 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 500); «les dones sí: fan *males-feytes* ne enjúrries a altres, són tengudes de venir a la Cort», *CostTort.* (p. 164). Davant la *f*, però, i per dissimilació de la *-s* final, la *-s* interna es perdí i en quedava *malefeites*, amb *-e-*: en el procés del famós Pere de Palau de Camarasa, anys 1295-9, veig en un bon microfilm que el ms. porta «s'exí de Camarasa e féu *malfeys* moltes» amb dues tildes d'abreviació (sobre *lf* i *ts*) que evidentment s'han de llegir com *malefeytes* (no pas *malesfeytes* com imprimí CaCandi, *MiscHiCat.*, 164.21). I sigui perquè *sf* té sovint un tractament com *s+* sonora (on la *s* és vocalitza en *í*, *almoïna*, *broidar*, *traiga*, *vaiet*, etc.), sigui per una dissimilació com la de *Climent*, *finestra*, *tinent*, el nostre *malefetes* acabà com a *malifetes*. Cf. el que en dic DCEC (MALETA).

La forma del nom d'agent corresponent fou primer *malfeitor* o *malfaior*: -aytors tres cops en un doc. de València, a. 1460, més enllà *malfeytors* (Gual i Camarasa, *IV CongrHiCoAr.*, 486, 487), o bé en forma ben culta *malfactor* (StVicentF, *Quar.*, 204.22), que és la que acabat dominant. El substantiu abstracte corresponent té en català forma cultista, *malefici*, pres del ll. *maleficium* (amb degradació de la *ð* interna en *ï*); és freqüent des de Lluïl per 'accions de malfactor': «per ço cor lo rey no vedava joc de daus en sa terra, era ladre tal home qui seria vertader e just si joc de daus no era; on, com príncep qui sia ocasió de *malefici*, penya cells qui fan ço que ell vol, deuria penyar si mateix, <n>o aquells qui fan *malefici*» (*Blanq.*, cap. 76, *NCl.* II, 123.17). *Malefici*, pres del ll. *maleficus*, en canvi, és tardà [Lab. 1864, no 1839]; *maleficiar* [id.], *maleficiador* [id.]; *maleficiència* [id.].

Hi ha una forma valenciana *malfatà* que uns prenen per sinònim de 'malfactor' (maestr.) i d'altres com a 'malfeiner, cast. *holgazán*': és amb aquest matís que l'usa el castellanenc Pascual Tirado, i consta que el mot s'usa també a Val. i Alacant. Però això no deriva ni de *feina* ni de la família de derivats de *fer*, ni etimològicament ha tingut res a veure amb *mal* (seria cpt. de forma morfològica ben estranya); car no és més que una interpretació popular de l'antic ètnic *Malfatà*, -ans, aplicat als habitants de la costa del golf de Nàpol, o sigui *amalfitani*, derivat de la famosa, i abans il·lustre ciutat marina d'*Amalfi*. Amb aquest valor és com l'usava Muntaner, com ensenya inequívocament el context de la *Crònica*, en parlar de les fulminants victòries navals catalanes de Salerno, i dels «Quatre Comtes»: «fo-n molt pagat --- e sí-n foren tots los sicilians per los grans damnatges que-ls *Malfatans* los

faïen tots dies» (cap. 150, Casac. v, 9.4). Es comprèn que els súbdits dels Anjous no gaudiren de popularitat en terres catalanes, i que això, reblat per la imatge popular del bandoler calabrès sempre jaient embolcat en una manta, acabà de guiar la nostra gent cap a una interpretació malèvola o pererosa del sentit de *malfatà*. La documentació referent a la Croada de 1269 intentada per Jaume I usa *malfetans* referint-se a les naus napolitanes que havien d'acompanyar-lo (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 289, 303), però en el S. XVII es prenia per 'bandoler' («Crida Real contra çerts bandolers y *malfatans*», a. 1605, Salvà, *Callosa* I, 17) i avui en provençal ho substantiven com a nom del dimoni (× fr. ant. *li maufez*): «lou *Maufezan* --- tout poudeurous» (Mistral, *Nerto* VII, v. 79); en el Maestrat avui 'malvat, malfactor' («Ah Ulls de sang! *malfatans!*», *Seidia*, 77); però més al Sud «*malfatà*: haragán» (Lamarca, *Dicc.*) i amb aquest sentit l'usa sovint MGAdea (*T. del Xè* I, 82, 190; II, 47).

Refer, des del S. XIII, sigui en el sentit de 'tornar a fer' o en el de 'reparar': ja hem vist que en els *Usatges* es parla de «les malafetes qui poden ésser *refetes* e esmenades» (*NCl.*, p. 74, i supra). *Refet*. *Refetalla*. *Refaiçó*. *Menysfet*.

No pas derivat de *refer* sinó del seu equivalent occità *refaire*, participi passiu *refach*, *refacha*, és un mot que ha penetrat molt en tota l'àrea rossellonesa, *refataxaire* per 'estanyapalles', portat pels «étameurs» errabunds, provinents de terres gavatxes, que van oferint a crits llurs serveis per les muntanyes catalanes del Nord; de *padeno refacho* (FACTA > *facho*) 'paella refeta, estanyada', van derivar-ne un verb *refachà*, i el qui això anava fent es digué *refachaire*. Pels dos costats del Canigó vaig sentir-ho, 1959: a Corsaví vaig veure passar *al řafāğāīra*, a Nyer hi ha *Cal řafāçāīra* i m'acleariren que l'home de la casa ho havia estat. No és recent aqueix terme, i no sé si fins va arribar a entrar en la diòcesi gironina: «salurgia de la casaca llarga, / un *refatjyre* m'en feya pensà», MilàF (*Romillo*, 574), que ha de ser del S. XVII o almenys XVIII; i això no pot ser de l'Alt Llgd. car el tractament *ct* > *ch* indica, sigui cap al Roergue, o bé Provença (almenys l'Albigès). *Refachaire* ultra-catalanitzat (com si *ch* sortís de *ca* a la manera de l'oc. Nord) fou també adaptat com *reflecaire* «adobacossis» (que *AlcM* recull al Miracle de Solsona). El **refatxar* que *AlcM* accepta de Griera, en el sentit que li dóna, sembla ser una mera suposició d'aquest.

Refeció o *-facció* (*AlcM*). *Refació* s'usa amb un valor agrari o agrimensori, que no tinc aclarit, a l'Alacantí: «cent hortas i cent *řefasyóns*» oferien anomenar-me a Petrer en parlar de les partides de l'Horta i terra plana d'aquest terme muntanyenc (1963); cf. partides dites *El Refaci* a Atzeneta d'Albaida, a Benissoda i altres pobles veïns, en partides de reg, significat el reemplenar la provisió d'aigua de sèquia.

CULTISMES: La major part sofreixen la degradació de la *ð* en *i* en passar a interna la *ð* breu de *facere* en síllaba oberta; si és síllaba tancada passa a *ě*.

Afecte, *afecta*, adjectiu [1803, Belvitges, 'inclinat a',